

Tervezett elavulás

1. Mintegy száz éve gonosz összeesküvés **rángatja dróton** a fogyasztói társadalmakba született embereket - ezt vallják azok, akik a tervezett elavulásról beszélnek. Eszerint a folyamatos profit és a termelés pörgetése érdekében a gyártók szándékosan nem tartós árucikkeket terveznek és árulnak. Tényleg chipet építenek a nyomtatókba, amitől azok tönkremennek? Miért nem lehet megszerelni a bedöglött iPodot? Mit tanít a mának a száztíz éves villanykörte?
2. Nemrég ünnepelte a száztizedik születésnapját a kaliforniai Livermore tűzoltóállomásán egy villanykörte. A világhíres körtét valamikor 1895-ben gyártották, 1901-ben csavarták be a helyére, és még mindig ég. Webkamerát **üzemeltek be**, hogy mindenki nézhesse, ahogy világít. A villanykörte viszont még a webkamerát is túlélte, mert amit először tettek mellé, az már tönkrement, és ki kellett cserélni. Ez a kedvenc példája azoknak, akiket érdekel a tervezett elavulásnak nevezett elmélet. A jelenség lényege, hogy a nagy használati cikkgyártók, eladásaik növelése érdekében, különféle eszközökkel arra törekednek, hogy a termékeik kevésbé legyenek tartósak, ezért vagy eleve úgy hozzák létre őket, hogy bizonyos idő után tönkremenjenek és javíthatatlanná váljanak, vagy pedig a design és a marketing eszközével tegyék divatjamúltnak azokat, hogy a fogyasztók újabbat akarjanak helyettük vásárolni. Erről szól egy 2010-ben készült dokumentumfilm, A villanykörte-összeesküvés, melynek fő állítása, hogy a tervezett elavulás az 1920-as évek óta határozza meg az életünket, a gyártók ugyanis ekkor kezdték el tudatosan lerövidíteni a termékek élettartamát.
3. Több más példát is említ a film, és az újabb esetek közül végigköveti egy fiú történetét, akinek elromlik a nyomtatója. Három szaktoltba is elmegy, ahol lényegében ugyanazt tanácsolják neki: vegyen egy újat, mert már 39 euróért is lehet kapni új nyomtatót, míg a javíttatás 110-120 euróba kerülne. A fiú **nem hagyja ezt annyiban**, kutatni kezd az interneten. Rájön, hogy a nyomtatójába beépítettek egy olyan chipet, amely eltárolja a kinyomtatott lapok számát. Amikor ez elér egy beállított értéket, a chip egyszerűen leállítja a nyomtató működését. Miután tovább kutakodik a neten, talál és letölt egy programot, amelynek segítségével le lehet nullázni a számlálót. A nyomtatás abban a pillanatban újraindul.
4. A tervezett elavulás nem csak azt jelentheti, hogy a gyártók utasítják a tervezőiket: valamilyen trükkel oldják meg, hogy a termékeik mielőbb helyrehozhatatlanul elromoljanak. Inkább egy üzleti stratégiát jelöl, melynek lényege, hogy a fogyasztóba különféle eszközökkel beültessék a folyamatos vágyat valami kicsit újabbra, kicsit jobbra, és kicsit korábban, mint ahogy szükséges. A fogyasztást, a gyorsabb cserét ösztönzi az is, hogy a termékek nehezen vagy drágán javíthatók, vagy nem kompatibilisek más, később megjelent eszközökkel. A gyártók és a fejlesztők pontosan kiszámítják az új termékek életciklusát, és emiatt azt is tudják, hogyan kell időzíteniük új termékek bevezetését a piacra.
5. A brit Lincoln egyetem egyik oktatója szerint, a tervezett elavulásról azért nehéz beszélni, mert a témáról nagyon kevés igazi vita folyik. Az is nyilvánvaló, hogy a cégek nem teszik ki az ablakba, ha ilyen technikákat alkalmaznak. Tagadhatatlan viszont az effajta stratégiának az eladásokra és a profitra gyakorolt jótékony hatása, amelyet nem csak a markukat dörzsölő, profitra éhes designerek és gyártók irányítanak.
6. Az angol egyetemi tanár szerint a rendszer logikájából is következik az elavulás. Ha a kapitalizmus olyan történelmi erő - írja -, amely a fejlődést azzal segíti, hogy mindig a megújulás irányába halad, akkor szükségszerűen elavulttá teszi azt, ami régebbi. A verseny ugyanakkor korlátozza a túl nagy **kilengéseket**: ha egy termék túl tartós, akkor a gyártó nem tud eleget eladni belőle, de ha túl gyorsan tönkremegy, akkor a fogyasztók másikat választanak helyette. A tanulmány azt is megjegyzi, hogy manapság a korábban alkalmazott

trükkök egy részétől már törvények védik a fogyasztókat. Egyes termékek garanciaideje növekszik és fontos szempont lett a tartósság mellett a környezetvédelem is.

7. Magyarországon nem sokan foglalkoznak a tervezett elavulás témájával. A Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság szóvivője erről azt mondta, a jelenség nem újkeletű és közismert, mégsem szoktak ilyen jellegű panasszal fordulni hozzájuk. A hatóság ugyanis érintőlegesen foglalkozik ezzel a területtel: a törvény azt írja elő, hogy a termékekre egy vagy kétéves garanciát kell vállalni, nekik pedig az a dolguk, hogy **ezt** ellenőrizzék és betartassák. „A gyártási folyamatba nincs beleszólásunk”- tette hozzá. A Budapesti Műszaki Egyetem Terméktervezés Tanszékének vezetője elmondta, hogy a hallgatóikat nem tanítják kifejezetten arra, hogyan kell kevésbé tartós termékeket tervezni. A docens szerint az, hogy a termékek ma kevésbé tartósak, nem annak köszönhető, hogy ez lenne a terméktervezők feladata. A jelenség hátterében inkább az állhat, hogy a költségek visszafogása érdekében olcsóbb alkatrészeket, alapanyagokat kell használniuk, és emiatt rövidül le a termékek élettartama.

Source: Direkt mennek tönkre a menő cuccok? Origo Wirth Zsuzsanna 2012. november 21., szerda
<http://www.origo.hu/itthon/20121117-miert-megy-tonkre-minden-olyan-gyorsan-vane-tervezett-elavulas.html>

1. Mire utal a „tervezett elavulás” kifejezés a szöveg fő témáját tekintve?
- A. Az előregedett alkatrészek felhasználási módozataira utal
 - B. A gyártás során történő szándékos rongálásra utal
 - C. Az előre beépített rossz alkatrészek elterjedésére utal
 - D. A szándékolt, időzített termékromlás elvére utal
2. Mit jelent az 1. bekezdés „ gonosz összeesküvés rángatja dróton” mondatrészében a „dróton rángat valakit” kifejezés?
- A. rossz hatással van valakire
 - B. parancsokat osztogat valakinek
 - C. erőszakosan húz valakit
 - D. saját akarata szerint befolyásol valakit
3. Mivel helyettesíthető az „üzemeltek be” ige a második bekezdésben?
- A. szállítottak ide
 - B. szereltek be
 - C. gyártottak le
 - D. csavaroztak be
4. Mire példa a 2. bekezdés szövege alapján a 110 éves kaliforniai villanykörte ?
- A. a hajdani gyártók tökéletes munkájára
 - B. a régi használati cikkek kiváló formatervezettségére
 - C. a régi használati tárgyak tartósságára
 - D. a letűnt korok igényességére
5. A 2. bekezdés értelmében milyen eszközökkel törekednek a gyártók a használati cikkek élettartamának lerövidítésére?
- A. gyártás, marketing, design
 - B. tervezés, használat, eladás
 - C. divat, marketing, design
 - D. gyártás, újítás, marketing
6. Mi a szerző retorikai szándéka a 3. fejezetben található dokumentumfilmes történettel?
- A. a felvetett téma megkérdőjelezése
 - B. a cikk témájának alátámasztása
 - C. figyelmeztetés a trükkökre

D. a trükkök bizonyítása

7. Mit jelent a 3. bekezdésben a „nem hagyja annyiban” kifejezés?

- A. nem tud elfelejteni valamit és nem nyugszik meg
- B. nem bír lemondani valamiről és küzd érte
- C. nem képes megoldani valamit és félreteszi
- D. nem nyugszik bele valamibe és utánajár

8. Melyik állítás IGAZ a felsoroltak közül?

- A. A tervezett elavulás nem élénkíti a kereskedelmi forgalmat
- B. A tervezett elavulás a fogyasztók érdekében történik
- C. A tervezett elavulás élénkíti a kereskedelmi forgalmat
- D. A tervezett elavulás a szállítók érdekében történik

9. Mely tényezők befolyásolják egy használati eszköz gyors cseréjét?

- A. a javítás nehézségei, az olcsó alkatrészek, agresszív marketingkampány
- B. a fogyasztói igény, a javítás nehézségei, a termékek rövid élettartama
- C. a gyártók profitésége, a fogyasztók vágya az újra, a termékek rossz minősége
- D. az alkatrész-utánpótlás nehézségei, a fogyasztói szemlélet, a gyártás nehézségei

10. Mit jelent a 6. bekezdésben a „kilengések” szó?

- A. fellendülések
- B. kitérők
- C. eltérések
- D. szabálysértések

11. A 7. bekezdés szerint miért nem foglalkoznak a hatóságok Magyarországon a tervezett elavulással?

- A. mert a hatályos törvény nem ad erre lehetőséget
- B. mert a tervezett elavulás közismert
- C. mert a tervezett elavulás nem újkeletű
- D. mert csak a garanciára érkezik panasz

12. Mit helyettesít a 7.bekezdésben az „ezt” mutató névmás?

- A. a garanciát

- B. a terméket
- C. az elavulást
- D. a törvényt

ANSWER KEY

- 1. D
- 2. D
- 3. B
- 4. C
- 5. A
- 6. B
- 7. D
- 8. C
- 9. B
- 10. C
- 11. A
- 12. A